

TARBIYA FANINI O'QITISHDA SUN'IY INTELLEKT TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA PEDAGOGIK ISTIQBOLLAR

Raxmatova Dilfuza Nazarovna

Chilonzor tuman 2-son texnikumi "Tarbiya" fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Global raqamlashtirish sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim tizimining barcha bosqichlariga jadal kirib kelmoqda. Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt vositalari ta'lim mazmunini yaratish, shaxsiylashtirilgan ta'limni tashkil etish va o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur maqolada tarbiya fanini o'qitish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, sun'iy intellektning axloqiy tarbiya, qadriyatlar shakllanishi, tanqidiy fikrlash va raqamli fuqarolik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Tahlillar asosida tarbiya fanini o'qitishda insonparvarlik tamoyillarini saqlagan holda sun'iy intellektdan foydalanishning konseptual modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tarbiya fani, qadriyatlar tarbiyasi, axloqiy tarbiya, tanqidiy fikrlash, raqamli fuqarolik, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

XXI asr ta'lim tizimi oldiga nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, yuksak ma'naviyatli va raqamli muhitda ongli faoliyat yurita oladigan shaxsni tarbiyalash vazifasini qo'yimoqda. Bu jarayonda sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim mazmuni va metodikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Agar avval sun'iy intellekt asosan texnik va iqtisodiy sohalarda qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda u pedagogika va psixologiya sohalarida ham muhim tadqiqot obyektiga aylandi. Xususan, ChatGPT, Gemini va boshqa generativ platformalar o'quvchilarning axborot olish, tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonlarini o'zgartirmoqda.

Biroq tarbiya fanining o'ziga xos xususiyati shundaki, u faqat bilim berishni emas, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashni maqsad qiladi. Shu sababli sun'iy intellekt texnologiyalarini tarbiya jarayoniga tatbiq etish masalasi chuqur nazariy tahlilni talab etadi.

Tarbiya fanining zamonaviy ta'limdagi o'rni

Tarbiya fani insonning ijtimoiylashuvi, ma'naviy rivojlanishi va fuqarolik pozitsiyasining shakllanishida muhim o'rin tutadi. Zamonaviy pedagogik qarashlarga ko'ra, tarbiya jarayoni axborotni o'zlashtirish emas, balki qadriyatlarni anglash va hayotiy qarorlarda ularga tayanish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Likona, Kolberg va Dyui kabi olimlar tarbiyaning asosiy vazifasi shaxsning axloqiy tafakkurini rivojlantirishdan iborat ekanligini ta'kidlaydilar. Ularning nazariyalarida mustaqil fikrlash, axloqiy mulohaza va ijtimoiy mas'uliyat markaziy o'rin egallaydi.

Raqamli jamiyat sharoitida mazkur vazifalar yanada murakkablashmoqda. Chunki o'quvchilar axborotni asosan internet va raqamli platformalar orqali qabul qilmoqdalar. Bu esa tarbiya fanining mazmunini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishni taqozo etadi.

Sun'iy intellektning tarbiyaviy imkoniyatlari

Sun'iy intellektning tarbiya sohasidagi imkoniyatlarini bir nechta yo'nalishda ko'rib chiqish mumkin.

Birinchidan, sun'iy intellekt axloqiy dilemmalarni modellashtirish imkonini beradi. Masalan, o'quvchilarga hayotiy muammolar taqdim etilib, ular turli yechimlarni sun'iy intellekt yordamida tahlil qilishlari mumkin. Bu jarayon axloqiy fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita bo'lishi mumkin. O'quvchilar AI tomonidan berilgan javoblarni tahlil qilib, ularning mantiqiyligi, ishonchliligi va xolisligini baholaydilar. Bu esa axborotni tanqidiy qabul qilish madaniyatini shakllantiradi.

Uchinchidan, sun'iy intellekt tarbiya jarayonini individuallashtirish imkoniyatini yaratadi. Har bir o'quvchining qiziqishi, ehtiyoji va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda tarbiyaviy materiallar taqdim etilishi mumkin.

Sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik va axloqiy muammolari Shu bilan birga, sun'iy intellektdan tarbiya jarayonida foydalanish muayyan xavflarni ham keltirib chiqaradi.

Avvalo, o'quvchilarning texnologiyaga ortiqcha bog'lanib qolishi mustaqil fikrlashning susayishiga sabab bo'lishi mumkin. Agar o'quvchi har qanday savolga tayyor javobni sun'iy intellektdan olishga o'rganib qolsa, uning shaxsiy tahlil qilish qobiliyati zaiflashadi.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt insonga xos hissiy intellektga ega emas. Tarbiya jarayoni esa mehr, hamdardlik, ishonch va shaxsiy namunaga asoslanadi. Bu jihatlarda hech qanday algoritm tomonidan to'liq almashtirilishi mumkin emas.

Uchinchidan, sun'iy intellekt ma'lumotlar bazasida mavjud bo'lgan madaniy va mafkuraviy yondashuvlarni aks ettiradi. Shu sababli milliy qadriyatlar va mahalliy madaniy xususiyatlarni saqlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning konseptual modeli Tahlillar asosida tarbiya fanini o'qitishda "O'qituvchi – Sun'iy intellekt – O'quvchi" integrativ modeli taklif etiladi.

Ushbu modelda sun'iy intellekt axborot manbai va muloqot vositasi sifatida xizmat qiladi. O'qituvchi esa jarayonning ma'naviy va pedagogik yo'naltiruvchisi vazifasini bajaradi. O'quvchi esa berilgan ma'lumotlarni tahlil qilib, shaxsiy nuqtai nazarini shakllantiradi.

Mazkur yondashuv texnologiya va insonparvarlik tamoyillari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt tarbiya fanini o'qitish samaradorligini oshirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini shakllantirishda muhim vosita bo'lishi mumkin. Biroq tarbiyaning insonparvarlik mohiyatini hisobga olgan holda, sun'iy intellekt o'qituvchi faoliyatini almashtiruvchi emas, balki qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi lozim.

Kelgusida mazkur yo'nalishda milliy qadriyatlar va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirgan holda tarbiya fanining yangi pedagogik modellarini ishlab chiqish muhim ilmiy vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq.-Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi.-Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Shavkat Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonuni. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasining Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risidagi Qonuni. – Toshkent, 2016.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi. – Toshkent, 2019.
7. Boymurodov.A. Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt tizimlari yordamida bilimlarni nazorat qilishning ahamiyati.-Toshkent:O'zMU Xabarlar, 2024
8. Mingboyev.U. Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari va imkoniyatlari. Multidisciplinary Journal of Schiyenche and Technology, 2024
9. Norboyev.F.CH. Ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari tatbiqi. Tadbirkorlik va pedagogika, 2024
10. Abduqodirova. M. Sun'iy intellekt texnologiyalarining oliy ta'lim tizimida qo'llanilishi: imkoniyatlar va muammolar. Research and Implementation Journal. 2025
11. Djamirzayev.A. Informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektning roli: personalizatsiyalangan dasturlar. Uzbek Scholar Journal,2025
12. Komolov.S.; Rahmatov.SH. Sun'iy intellekt asoslari. Mashinaviy o'qitish. Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti. 2022
13. Ayupov.R.X. Sun'iy intellekt: ChatGPT va uning imkoniyatlari. Toshkent:2023